

УДК 378.14

КОГАН Г.В.

м. Миколаїв, Україна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ШВЕЦІЇ

У статті аналізуються та характеризуються зміст і головні цілі професійної підготовки вчителів у Швеції як складової педагогічної освіти і вищої освіти країни, та основні вимоги для отримання вчительської кваліфікації.

Ключові слова: професійна підготовка вчителів, професійні знання та навички, компетентність, кваліфікація вчителя, професіоналізм.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В суспільстві все більше встановлюється розуміння значимості освіти як найважливішої духовної цінності, як фактора професійного росту людини. Ключовою фігурою в системі освіти завжди був і залишається вчитель. Для того, щоб вирішити задачі сучасної системи освіти, потрібен високий рівень професійності, значні творчі зусилля. Зміна вимог до сучасного вчителя призвела до нового розуміння змісту професійної підготовки вчителя. В цей зміст входять не лише професійні знання і навички, але й професійно значущі якості особистості. Окрім технологічної підготовки спеціаліста, важливою частиною розвитку професіоналізму становляться сформованість таких якостей особистості, як: самостійність, здатність приймати рішення, творчий підхід до професії, вміння вчитися впродовж життя, комунікабельність, здатність до співпраці та ін. У законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, в “Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір” висвітлені вимоги до якості професійної підготовки майбутніх учителів, яка має забезпечувати особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога.

Аналіз досліджень за проблемою. Проблеми особистісного та професійного розвитку в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів були і залишаються об’єктом уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників (К.Абульханова-Славська, І.Бех, А.Деркач, І.Зязюн, Г.Кос-

тук, Н.Кузьміна, В.Лозова, А.Маркова, М.Ніколаєва, О.Пехота, С.Сисоева та інші). Професійний та особистісний розвиток усе частіше розглядають як єдиний процес становлення майбутнього педагога в умовах його підготовки у ВНЗ (А.Алексюк, А.Деркач, В.Зазикін, А.Маркова, Л.Мищук, Л.Рибалко та інші).

В умовах інтеграційних процесів, модернізації педагогічної освіти України відповідно до положень Болонської декларації, перед системою професійної освіти України постали нові завдання, шляхи розв'язання яких зумовлені підвищенням ролі особистості і професіоналізму вчителя як фахівця і громадянина для поліпшення соціального, економічного, культурного життя суспільства в умовах ринкової економіки. Як європейська держава, Україна має орієнтуватися на участь у формуванні загальноєвропейського освітнього простору у процесі конструктивного діалогу із Заходом. У зв'язку із зростаючою значимістю освітніх процесів, які відбуваються в Європі і світі, необхідно шукати нові підходи, форми і методи підготовки спеціалістів, які б стали конкурентоспроможними на ринку праці. Тому вивчення досвіду підготовки вчителів у європейських країнах все частіше стає об'єктом дослідження вітчизняних науковців, серед них Пуховська Л.П., Глузман О.В., Кошманова Т.С., Абашкіна Н.В., Авшенюк Н.М., Парінов А.В., та ін..

Дослідження досвіду такої передової країни як Швеція, яка є однією із найрозвинутіших соціально-економічних країн світу, має допомогти вдосконалити підготовку вітчизняних педагогів. Завдяки роботі Шведського Інституту (Swedish Institute) – громадської агенції, яка активізує і підтримує інтерес до Швеції у всьому світі, встановлює зв'язки та співробітництво в галузях культури, науки, освіти і бізнесу – Швеція стає об'єктом досліджень вітчизняних та іноземних науковців. Дисертаційне дослідження Давидової В.Д. присвячене неформальній освіті дорослих у гуртках Швеції, російський вчений Ісмаїлов Ельхан Еюб огли здійснює аналіз систем середньої професійної освіти Швеції та Росії. Однак, система професійної підготовки вчителів у Швеції не стала предметом окремого дослідження.

Метою статті є аналіз та характеристика змісту і головних цілей професійної підготовки вчителів у Швеції як складової педагогічної освіти і вищої освіти країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Швеція належить до світових лідерів в галузі освіти, яка базується на концепції рівних можливостей для усіх верств населення. Вчителі у Швеції отримують професійні кваліфікації згідно з програмами підготовки вчителів в університетах і університетських коледжах. Швеція має одну з найбільш щедро фінансованих систем освіти з безкоштовною початковою, середньою і вищою освітою та з можливістю для батьків обирати освіту для своїх дітей. Згідно із Освітнім Актом Швеції (1991), усі діти, незважаючи на стать, місце проживання, соціальну і фінансову ситуацію, мають рівний доступ до освіти у державних школах. Фундаментальні зміни системи освіти у Швеції відбулися у 1991 р. із реформою освіти. Основні положення реформи 1991 р. є наступними: демократичність освіти; забезпечення гнучкості системи навчання; орієнтування на автономію школи – школам надається право адаптувати навчання до місцевих умов та потреб; використання новітніх технологій та методів навчання; врахування міжкультурних особливостей та ін.

Вища освіта та педагогічна освіта як її складова також стали предметом підвищеної уваги шведського суспільства та уряду. Початок кардинальних змін відбувся у 1977 році, коли педагогічна освіта була виділена у окремий напрямок вищої освіти. Реформи кінця 80-х – початку 90-х продовжили тенденцію розвитку. Основним з головних етапів становлення системи підготовки вчителя стала реформа 2001р. Мета нової програми – поглибити і закріпити зв'язки між закладами підготовки вчителів та школами, а також між програмами, а саме: програмами загальної сфери освіти (педагогіка, психологія, дидактика, освіта для спеціальних потреб та ін.), програмами засвоєння окремого предмету (підготовка вчителя-предметника), програмами специфічної галузі освіти (підготовка до роботи з дітьми із вадами розвитку, тощо). Іншими важливими напрямками системи педагогічної освіти у Швеції є: удосконалення методики викладання предмету; збільшення годин на педагогічну практику; орієнтування на освіту продовж життя; спрямування на роз-

виток наукової бази і наукових досліджень; технологічна і компетентнісна підготовка майбутнього вчителя; освіта впродовж життя; підготовка до використання інформаційних технологій у професійній діяльності; полікультурність освіти; дистанційна освіта вчителів та ін.

З 1977 року освіта вчителів має статус вищої освіти. Університетам надається в значній мірі свобода в організації, проведенні та оцінюванні навчального процесу. Держава встановлює вимоги до вступу, призначає, які університети мають право готувати вчителів, розподіляє кошти – і таким чином створює умови для навчальних закладів. Національна Агенція з Вищої освіти проводить моніторинг якості навчання. З іншого боку, університети регулярно виконують самоаналіз, оцінюють свої програми і приймають міри для поліпшення якості їх викладання. Незважаючи на певні відмінності між університетами, існують спільні риси освіти та підготовки вчителів.

Згідно з Актом про вищу освіту Швеції, підготовка вчителя базується на науковій основі, пов'язана із дослідницькою роботою, спрямована на розвиток професіоналізму майбутніх вчителів. Згідно із Декретом про вищу освіту Швеції, щоб отримати кваліфікацію вчителя, студент має здобути освітній ступінь в університеті чи університетському коледжі. Ступінь бакалавра або магістра освіти можна отримати після завершення курсу навчання, здобувши 120, 140, 160, 180, 200 або 220 кредитних одиниць (1 тиждень навчання є еквівалентом 1 кредитної одиниці, навчальний рік дорівнюється приблизно 40 кредитним одиницям). Програма підготовки вміщує три інтегровані освітні сфери, які пов'язують теорію освіти, дидактику, дисциплінарні компетентності і практику:

- 1) *сфера загальних знань* включає вивчення педагогічних дисциплін, дисциплін споріднених з педагогікою, дисципліни психологічного циклу, а також міждисциплінарні курси. Ця складова розрахована на отримання 60 кредитних одиниць;
- 2) *сфера орієнтації* містить дисциплінарні та міждисциплінарні курси релевантні до вікової групи та типу школи, які обрав студент, глибоке вивчення одного чи двох предметів, методики їх викладання у школах певного типу, тощо, і передбачає здобуття до 160 кредитних одиниць;

- 3) *сфера спеціалізації*. В ході вивчення дисциплін спеціалізації, студенти розвивають компетентності та поглиблюють знання, отриманні раніше. Загальна кількість кредитних одиниць – 20.

Головні вимоги до отримання кваліфікації вчителя залежать від типу навчального закладу, в якому майбутній вчитель має намір працювати. Кваліфікація вчителя дошкільних навчальних закладів, а також вчителя рідної мови вимагає здобуття студентами щонайменше 140 кредитних одиниць; вчителя початкових класів – 160 кредитних одиниць. Майбутні вчителі середньої школи та старших класів середньої школи мають здобути 180 кредитних одиниць, включно з вивченням одного чи двох предметів, які вони мають намір викладати. Для здобуття кваліфікації вчителя професійно-орієнтованих програм у старших класах середньої школи, потрібно здобути 120 кредитних одиниць. Для цієї кваліфікації треба отримати значний професіональний досвід. Для кваліфікації вчителя шведської мови в середній школі потрібно щонайменше 60 кредитних одиниць, а для викладання у старших класах середньої школи – 80. Щонайменше 10 кредитних одиниць відносяться до педагогічної практики. Для отримання університетського ступеню в галузі освіти студент має виконати незалежний проект (дипломну роботу), який оцінюється в 10 кредитних одиниць, і є складовою професійно-орієнтованої програми підготовки.

Для отримання ступеню в галузі освіти, студенти повинні засвоїти знання та здобути навички, необхідні для реалізації цілей дошкільної, шкільної освіти та освіти дорослих, зробити власний внесок в розвиток відповідної діяльності. Таким чином студент (майбутній учитель) має бути здатен:

- застосовувати ґрунтовні та релевантні знання у викладенні предмету, таким чином, щоб учні вчилися і розвивалися;
- оцінювати навчання і розвиток учнів, а також інформувати і співпрацювати з батьками та опікунами;
- передавати і затверджувати головні цінності суспільства і демократії;
- ознайомлюватися, аналізувати і займати активну позицію стосовно універсальних питань, екології та змін у світі;
- усвідомлювати важливість гендерних відмінностей у навчальних ситуаціях та при презентації предмета;

- самостійно і разом з іншими планувати, застосовувати, оцінювати і розвивати вчительську і освітню діяльність, а також брати участь в управлінні процесом навчання і викладання;
- використовувати і систематизувати власний досвід, досвід інших і релевантні результати досліджень як основу для професійного розвитку, самоаналізу, самовдосконалення;
- використовувати інформаційні і комунікативні інноваційні технології для освітнього розвитку і усвідомлювати важливість засобів аудіовізуальної інформації. [2; 6]

Розв'язання проблеми професіоналізації підготовки вчителя пов'язане з науковим обґрунтуванням і практичним удосконаленням змісту педагогічної освіти в напрямі більшої збалансованості її складників: загального, спеціального й професійного (педагогічної теорії та практики). Першочергової розробки потребує база професійних знань учителя, яка має включати не тільки знання концепцій, технологій і володіння педагогічною технікою, а й уміння розвивати й оцінювати свою професійну діяльність.

Навчання розглядається як комунікативний акт. Домінантною формою навчання переддипломної освіти є дискусії на семінарах. Професійна підготовка вчителів розглядається як головна складова освіти вчителя. Професіоналізм включає професійні знання, навички та уміння, якість виконання роботи, здатність до рефлексії у вчителя, уміння зв'язати теорію з практикою. Все більшої значущості набуває технологічний підхід в підготовці вчителя. Технології навчання (навчання “зі студентом в центрі”; підготовка вчителя, яка базується в школі; рефлексивне планування навчання; навчання, яке базується на вирішенні проблеми; проектна діяльність та інші) є центральними напрямками особистісно-професійної підготовки вчителя у Швеції.

Висновки. Таким чином, професійна підготовка вчителів в Швеції відіграє важливу роль, приймаючи до уваги наступне:

- необхідність глибокого розуміння таких концептуальних понять як знання і навчання у складному та мінливому світі;
- нове бачення професійної ролі вчителя у сучасному суспільстві, приймаючи до уваги його фундаментальну функцію – передача універсальних цінностей;
- необхідність для вчителів кожної ланки освіти володіти педагогічними, психологічними і професійними компе-

тентностями, для ефективної взаємодії з учнями на індивідуальному і груповому рівнях;

- здатність діяти у співробітництві з колегами та іншими діючими особами навчального процесу;
- володіння базовими дослідницькими компетентностями;
- здатність застосовувати інформаційні і комунікативні технології на практиці у адекватному обсязі. [4; 1]

Професіоналізм вчителя є сукупністю знань, умінь і цінностей, які зумовлені професійною та освітньою діяльністю. В умовах формування загальноєвропейського освітнього простору очевидним є запит на широкий професіоналізм вчителів. Швеція, як одна з найрозвинутіших країн у світі у сфері освіти і економіки, ставить проблему професійної підготовки вчителя на одну з передових позицій системи підготовки та освіти вчителів.

Література:

1. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі в кінці ХХ століття: Дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 1998. – 354 с.
2. Kallys, D. Teachers and Teacher Education in Sweden. Recent developments. Paper presented at the International Meeting *La formazione iniziale degli insegnanti in Europa. Percorsi attuali e futuri*, organized by C.I.R.E. (Centro Interdipartimentale di Ricerche Educative), Università di Bologna, 24 January. <http://tntee.umu.se/archive/bologna2003.pdf> – 2003.
3. Linde, G. The meaning of a teacher education reform: national storytelling and global trends in Sweden, *European Journal of Teacher Education*, 26, – 2003. – pp. 37–45.
4. Ostinelli G. Teacher Education in Italy, Germany, England, Sweden and Finland. *European Journal of Education*, Vol. 44, No. 2, 2009, Part II 291–309
5. Swedish Higher Education Act <http://www.hsv.se/lawsandregulations/thswedishhighereducationact.4.5161b99123700c42b07ffe3956.html>
6. Swedish Higher Education Ordinance <http://www.hsv.se/lawsandregulations/thehighereducationordinance.4.5161b99123700c42b07ffe3981.html>

А.В.КОГАН

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ШВЕЦИИ

В статье проанализированы и охарактеризованы содержание и основные цели профессиональной подготовки учителей в